

The Development Discourse in Modern Thai Rural Society in the Baan Rai Plai Fun Novel Series

วาทกรรมการพัฒนาในสังคมชนบทไทยสมัยใหม่ในนวนิยายชุด บ้านไร่ปลายฝัน

Liang Junping*

Weerawat Intaraporn

เหลียง จุ้นผิง

วีรวรรณ อินทรพร

Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Thailand

Corresponding author*

e-mail: 2374138984@qq.com

Received 30-07-2024

Revised 20-11-2024

Accepted 23-11-2024

Doi: 10.69598/artssu.2024.3843.

Keywords development
discourse, modern thai rural
society, Baan Rai Plai Fun

คำสำคัญ: วาทกรรมการพัฒนา,
สังคมชนบทไทยสมัยใหม่, บ้านไร่
ปลายฝัน

Abstract

Objectives: This research aimed to analyze the discourse of development in modern Thai rural society as portrayed in the Baan Rai Plai Fun novel series. The study sought to explore how literature serves as a medium for articulating and presenting the discourse of development within the context of Thai rural society. Each novel in the series chronicles the transformations, challenges, and achievements experienced by rural communities as a result of the development.

Methods: This research employed a document-based research methodology to analyze the Baan Rai Plai Fun novel series, comprising four works: Thara Himalai, Duangjai Akkhanee, Pathapee Leh Ruk, and Wayupak Montra. The analysis was conducted under the framework of the development discourse, with the findings presented through descriptive analysis to summarize the results of the study.

Results: The study revealed that the series presents four areas of primary development discourse, comprising 1. economic development, including integrated agricultural development, ecotourism initiatives, the application of local wisdom, and the principle of the "sufficiency economy"; 2. sustainable development, encompassing economic, social, and environmental dimensions; 3. community strengthening, highlighting self-reliance, adaptation to global changes, mutual trust, community cohesion, and the establishment of clear policies to support community resilience; and 4. enhancement of women's status. These development discourses have an influence on the thinking of people in society. As shown in the novels, they do not only reflect but also reproduce development ideologies in Thai society, responding to the evolving social and economic changes.

Application of this study: This research facilitates an understanding of the rural development in the novels created by using a set of ideas regarding rural development discourses. Additionally, it serves as a methodological approach for analyzing other novels that contain content on rural development.

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนาสังคมชนบทไทยสมัยใหม่ในนวนิยายชุด บ้านไร่ปลายฝัน เพื่อให้เข้าใจว่า วรรณกรรมเป็นพื้นที่ของการนำเสนอวาทกรรมการพัฒนาในสังคมชนบทไทยอย่างไร โดยนวนิยายแต่ละเรื่องในชุดนี้ได้บันทึกการเปลี่ยนแปลง ความท้าทาย และความสำเร็จที่เกิดขึ้นในชีวิตชาวชนบทอันเป็นผลมาจากการพัฒนา

วิธีการศึกษา: การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเอกสาร ผ่านการวิเคราะห์นวนิยายชุด บ้านไร่ปลายฝัน ซึ่งประกอบด้วย 4 เรื่อง ได้แก่ ทาราทิมาลัย ดวงใจอันดี ปฐพีเล่ห์รัก วายุภักคมนตรี ภายใต้แนวคิดวาทกรรมการพัฒนา และนำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์เพื่อสรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษา: ผลการศึกษพบว่านวนิยายชุด บ้านไร่ปลายฝัน นำเสนอวาทกรรมการพัฒนาหลัก 4 ด้าน ได้แก่ 1. การพัฒนาเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การพัฒนาการเกษตรแบบผสมผสาน การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาโดยยึดหลัก "เศรษฐกิจพอเพียง" 2. การพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคม มิติสิ่งแวดล้อม 3. การสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ประกอบด้วย การพึ่งพาตนเอง การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความผูกพันกับชุมชน ความชัดเจนของนโยบายสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน และ 4. การยกระดับสถานะของผู้หญิง ซึ่งวาทกรรมการพัฒนามีอิทธิพลต่อความคิดของคนในสังคม ดังเห็นได้จากการที่นวนิยายชุดนี้ได้แสดงและผลิตซ้ำวาทกรรมการพัฒนาในสังคมไทยอันเป็นวิถีคิดของการพัฒนาที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ

การประยุกต์ใช้: งานวิจัยเรื่องนี้ทำให้เข้าใจความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทในนวนิยายซึ่งสร้างสรรค์โดยใช้ชุดความคิดที่อยู่ภายใต้วาทกรรมการพัฒนา นอกจากนั้นยังเป็นแนวทางการวิเคราะห์นวนิยายเรื่องอื่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทต่อไป

บทนำ

ด้วยอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ การพัฒนาที่ขับเคลื่อนโดยภาครัฐและเอกชนได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมไทย ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมือง โดยเฉพาะในชนบทไทย ราคาที่ดินซึ่งเคยเป็นพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะผลจากการลงทุน จึงทำให้เศรษฐกิจการเกษตรเปลี่ยนรูปแบบสู่เศรษฐกิจอุตสาหกรรมและบริการ รวมทั้งการพัฒนาสาธารณูปโภค ส่งผลให้ชนบทมีความสมัยใหม่มากขึ้น อีกทั้งเศรษฐกิจมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง และคุณภาพชีวิตของชาวชนบทได้รับการยกระดับที่ดีขึ้น

การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดดทำให้เกิดการเติบโตของเศรษฐกิจที่เกินความเป็นจริง และนำไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้งในปี พ.ศ. 2540 ดังที่ Tiptus, Sirithanawat, & Issarathumnoon (2010) กล่าวไว้ว่า กลางปี 2540 เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน การคลัง และเศรษฐกิจส่วนรวม ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทุกกลุ่มอย่างรุนแรง วิกฤตนี้ทำให้ทุกภาคส่วนต้องหาวิธีการแก้ไขและรับมือกับวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น ขณะที่ประชาชนต้องค้นหาแนวทางการพึ่งพาตนเองเพื่อความอยู่รอดท่ามกลางสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่องานวิถีชีวิตของพวกเขา ในบริบทนี้ สังคมชนบทไทยได้ปรับตัวโดยรัฐกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา เช่น การเน้นแนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ซึ่งได้ปรากฏมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) และแนวคิด “ชุมชนที่เข้มแข็ง” ปรากฏในฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งเป็นช่วงระหว่างเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็ว อาจเป็นเพราะรัฐบาลเริ่มเล็งเห็นแนวโน้มการเกิดวิกฤตดังกล่าว ต่อมาหลังจากเกิดวิกฤตแล้ว แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาทุนทางภูมิปัญญา” และ “การพึ่งพาตนเอง” จึงได้ถูกนำมาใช้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 9 (2545-2549) เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจฟองสบู่ แนวคิดเหล่านี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ได้กลายเป็นวาทกรรมอย่างหนึ่งเมื่อกล่าวถึงการพัฒนา เรียกว่า “วาทกรรมการพัฒนา” ซึ่งเป็นฐานรากสำคัญที่มุ่งผลักดันให้สังคมไทยก้าวเข้าสู่ความเป็นสังคมสมัยใหม่ และเป็นชุดความคิดที่มีอิทธิพลต่อผู้คนในประเทศไทย ดังที่ Rukngern (2017) กล่าวว่า ในกระบวนการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา รัฐไทยสมัยใหม่ได้สร้างอิทธิพลต่อผู้คนภายในประเทศ ผ่านวาทกรรมการพัฒนาที่ปรากฏในถ้อยคำต่าง ๆ เช่น “พัฒนา” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” “ชุมชนเข้มแข็ง” และ “เศรษฐกิจพอเพียง”

Ganjanapan (2019 : 185-189) สรุปความหมายของวาทกรรมการพัฒนาตามแนวความคิดของ Foucault และนักวิชาการหลายคนว่า เป็นกระบวนการที่ใช้อำนาจและความรู้ในการกำหนดความหมาย ค่านิยม และความปกติในสังคม ซึ่งได้แก่ความสมัยใหม่ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี การพัฒนาในมุมมองนี้ ไม่เพียงแต่เป็นการส่งเสริมการเจริญเติบโตเศรษฐกิจ แต่ยังประกอบด้วยการควบคุมและกำหนดความหมายของ “ปกติ” และ “ผิดปกติ” ในสังคม Charoensin-o-larn (2017) กล่าวว่า วาทกรรมการพัฒนาไม่ได้หมายถึงการเติบโตทางเศรษฐกิจหรือเทคนิคเท่านั้น แต่ยังรวมถึงแนวคิด กฎเกณฑ์ และความหมายที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในสังคม ซึ่งเชื่อมโยงกับอำนาจและการควบคุม การวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนาจึงช่วยให้เราเข้าใจวิธีการสร้างและรับรู้ความคิด ความเชื่อ และอำนาจที่แฝงอยู่ในภาษาและการสื่อสารเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมชนบท

วาทกรรมพัฒนามักถูกตีความผ่านมุมมองของอำนาจรัฐ ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดกฎเกณฑ์และค่านิยมให้กับสังคม โดยใช้อำนาจนี้ในการสร้างและรักษานิยามของสังคมที่ถือว่า “พัฒนาแล้ว” ตามมุมมองของผู้มีอิทธิพล นอกจากนี้ วาทกรรมพัฒนายังรวมถึงการเปลี่ยนแปลงของกระบวนทัศน์ ไม่เพียงแต่อธิบายเหตุการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่ยังปรับเปลี่ยนวิธีการที่สังคมเข้าใจ และตีความเหตุการณ์เหล่านั้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิธีคิดและความเชื่อเกี่ยวกับความก้าวหน้าและการพัฒนา ดังนั้น การวิเคราะห์นวนิยายที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทจะช่วยให้เห็นว่าตัวละครและเนื้อหาที่มีบทบาทในกระบวนการนี้อย่างไร รวมถึงสำรวจว่าประเด็นการพัฒนาที่นวนิยายกล่าวถึงส่งผลต่อการรับรู้ของผู้อ่านอย่างไร

“นวนิยายชุด” เป็นการนำเสนอกลุ่มของผลงานวรรณกรรมหลายเรื่องที่มีความเชื่อมโยงกันทั้งโครงเรื่องและตัวละคร โดยมีเนื้อหาทางความคิดและอารมณ์ลึกซึ้งซึ่งผ่านการพัฒนาตัวละครและเรื่องราวที่ต่อเนื่องกันหลายเล่ม ผู้เขียนนวนิยายชุดแต่ละเรื่องอาจเป็นบุคคลเดียวหรือหลายคนก็ได้ การเขียนนวนิยายชุดมุ่งเน้นที่การดึงดูดและรักษาความสนใจของผู้อ่าน ทำให้เกิดประสบการณ์ทางสุนทรีย์และการตอบรับของผู้อ่านที่ต่อเนื่อง

จากการศึกษานวนิยายชุด พบว่า นวนิยายชุดบางกลุ่มมีเนื้อหาเสนอการพัฒนาชนบทตามแนวนโยบายของรัฐ โดยถ่ายทอดภาพชนบทที่ได้รับการพัฒนาในลักษณะสมัยใหม่ นวนิยายชุดเหล่านี้ไม่เพียงแต่ให้ความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็น

เห็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ผู้เขียนนวนิยายกลุ่มนี้ได้นำเสนอเนื้อหาที่แฝงไปด้วยวาทกรรมการพัฒนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคม ด้วยเหตุนี้ การศึกษานวนิยายชุดเหล่านี้จึงมีความสำคัญที่จะช่วยให้เข้าใจกระบวนการและผลกระทบของการพัฒนาที่เกิดขึ้น

นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝน* เป็นผลงานร่วมของนักเขียน 4 คน ได้แก่ ธารา ชอนกลิ่น ร่มแก้ว และพรรณัฐ นวนิยายแต่ละเรื่องในชุดนี้ได้บันทึกการเปลี่ยนแปลง ความท้าทาย และความสำเร็จที่เกิดขึ้นในชีวิตชาวชนบทอันเป็นผลมาจากการพัฒนา เช่น เรื่อง *ธาราหิมาลัย* มีแนวคิดสำคัญเรื่องการยกระดับสถานะสตรีให้เท่าเทียมกับบุรุษ เรื่อง *ดวงใจอันนี้* ได้นำเสนอเรื่องการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรด้วยการพึ่งพาตนเอง เรื่อง *ปฐพีเส่หรั้ง* มีแนวคิดการพัฒนาด้วยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนเรื่อง *วายุภักคมนตรี* นำเสนอการทำการเกษตรผสมผสานกับธุรกิจอื่น ๆ นวนิยายชุดนี้จึงถือเป็นตัวอย่างโดดเด่นของวรรณกรรมที่นำเสนอภาพการพัฒนาของชนบทไทยสมัยใหม่ผ่านนวนิยายรัก ซึ่งไม่เพียงแสดงให้เห็นการปรับตัวตามยุคสมัยและการตอบสนองต่อนโยบายของรัฐเท่านั้น แต่ยังเผยให้เห็นวาทกรรมสำคัญ เช่น วาทกรรมการพัฒนาการเกษตรที่มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีและแนวทางการเกษตรที่ยั่งยืน รวมถึงวาทกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชนบท

จากการวิเคราะห์เบื้องต้น พบว่า นวนิยายชุดนี้เป็นพื้นที่ปฏิบัติการทางวาทกรรมด้วยการผลิตซ้ำ ถ่ายทอด และต่อยาวาทกรรมพัฒนา ทำให้นักศึกษาวิเคราะห์ให้เห็นชุดความคิดเกี่ยวกับวาทกรรมการพัฒนาที่แฝงซ่อนอยู่ในนวนิยายชุดนี้

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมในวรรณกรรมมีอยู่ 2 งานหลัก ได้แก่ งานวิจัยของ Tailanga (2012) ซึ่งศึกษาวาทกรรมเกี่ยวกับชนบทในวรรณกรรมของไม้ เมืองเดิม โดยวิเคราะห์คุณค่าและอุดมคติของวิถีชีวิตชนบทที่ปรากฏในวรรณกรรมในบริบทก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และงานของ Suvannarat (2016) ซึ่งวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาในนวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* โดยวิเคราะห์การนำเสนอภาพป่าและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติในบริบทของการพัฒนา ทั้งในมิติทางสังคมและวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมการพัฒนาในบริบทสังคมไทย เช่น Rukngern (2017) ได้ศึกษาวาทกรรมพัฒนาภายใต้กรอบแนวคิด “ไทยแลนด์ 4.0” โดยมุ่งเน้นการปรับตัวสู่ความทันสมัยและการพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางเศรษฐกิจ

เมื่อพิจารณาภาพรวมของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังไม่มียานวิจัยที่มุ่งเน้นการศึกษาวาทกรรมการพัฒนาในบริบทของสังคมชนบทไทยสมัยใหม่จากนวนิยายไทยอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยเหตุนี้ จึงสนใจที่จะวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนาจากนวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝน* เพื่อให้เข้าใจว่า วรรณกรรมเป็นพื้นที่ของการนำเสนอวาทกรรมการพัฒนาในสังคมชนบทไทยอย่างไร นอกจากนี้ การศึกษานี้ยังคาดหวังว่าจะเป็นแหล่งข้อมูลใหม่ที่จะช่วยให้ผู้อ่านและนักวิชาการคนอื่น ๆ เข้าใจความหมายของวาทกรรมพัฒนาสังคมชนบทไทยที่นำเสนอในนวนิยาย และยังเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนาในนวนิยายเรื่องอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนาในสังคมชนบทไทยสมัยใหม่ในนวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝน*

ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษานวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝน* ซึ่งประกอบด้วยนวนิยายทั้งหมด 4 เล่ม โดยตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2009) ในช่วงกว่าสิบปีที่ผ่านมา นวนิยายเรื่อง *ธาราหิมาลัย* จากชุดนี้ได้รับการตีพิมพ์ซ้ำมากถึง 14 ครั้ง ขณะที่นวนิยายอีก 3 เล่มในชุดเดียวกันได้รับการตีพิมพ์ซ้ำ 13 ครั้ง แสดงให้เห็นถึงความนิยมที่สูงมากจากผู้อ่าน ส่วนฉบับที่นำมาเป็นข้อมูลในการศึกษานี้ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

Table 1 Scope of the Study

Title of the Novel	Author	Year of Publication	Publisher
Thara Himalai	Nara	2021	Pimkham
Duangjai Akkhanee	Sonklin		
Pathapee Leh Ruk	Rom Kaew		
Wayupak Montra	Praenat		

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (documentary research) ร่วมกับการวิเคราะห์ตัวบทในนวนิยาย (textual analysis) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษานวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝน* เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหา
2. ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมการพัฒนาและความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับวรรณกรรม เพื่อสร้างกรอบการวิเคราะห์
3. วิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนาจากนวนิยายชุดที่นำมาศึกษา
4. นำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) เพื่อสรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนาในสังคมชนบทไทยสมัยใหม่ในนวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝน* พบว่ามีการนำเสนอวาทกรรมการพัฒนาในสังคมชนบทไทย 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านการสร้างชุมชนชนบทให้เข้มแข็ง และด้านการเปลี่ยนแปลงค่านิยมเรื่องเพศสถานะของผู้หญิง

1. วาทกรรมพัฒนาการด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาสังคมชนบทเริ่มต้นจากการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ชนบท นับเป็นวาทกรรมพัฒนาที่ขับเคลื่อนโดยรัฐบาล การพัฒนาเศรษฐกิจในชนบทหมายถึงการดำเนินการมาตรการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจที่มีฐานอยู่บนการเกษตร เพิ่มรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชนบท ดังที่ Office of the National Economic and Social Development Council (2007) กล่าวถึงมาตรการสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจในสังคมชนบทในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจในสังคมชนบทประกอบด้วย การส่งเสริมเกษตรผสมผสานและเกษตรทฤษฎีใหม่ การสนับสนุนธุรกิจชุมชนและวิสาหกิจชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับธุรกิจหรือผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผสมผสานกับกิจกรรมการเกษตรเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน

นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝน* ได้นำเสนอภาพการพัฒนาเศรษฐกิจในสังคมชนบทไทย โดยแฝงวาทกรรมพัฒนาที่ชี้ให้เห็นว่าเศรษฐกิจเป็นตัวชี้วัดสำคัญในการพัฒนาชนบท ภาพการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจในชนบทที่นวนิยายชุดนำเสนอมี 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ การพัฒนาการเกษตรแบบผสมผสาน การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย และการพัฒนาโดยยึดหลัก “เศรษฐกิจพอเพียง” ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การพัฒนาการเกษตรแบบผสมผสาน

ตามที่ Haiyaphak (2020) กล่าวว่า เกษตรผสมผสานหมายถึง การทำการเกษตรที่มีกิจกรรมตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป ในพื้นที่และในเวลาเดียวกัน สามารถปลูกและเลี้ยงสิ่งที่บริโภคได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเสริมให้เกษตรกรมีรายได้หมุนเวียนตลอดปี ซึ่งการปลูกแบบหมุนเวียนนี้ช่วยปรับสภาพดินและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ก่อให้เกิดการเกื้อกูลประโยชน์ระหว่างกิจกรรมเกษตรต่าง ๆ

นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝน* ได้นำเสนอภาพการเกษตรแบบผสมผสานในสังคมชนบทไทย ซึ่งก้าวข้ามการพึ่งพาการเกษตรเพียงอย่างเดียว สู่การรับมือกับยุคโลกาภิวัตน์ผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจที่หลากหลาย เช่น เรื่อง *ปฐพีเสิร์ก* ได้นำเสนอธุรกิจครอบครัวของตัวละครหลัก “นายมนตรี” ซึ่งเป็นพ่อตัวละครหลักของเรื่องแบ่งพื้นที่ของครอบครัวทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ไร่ถั่ว

รีสอร์ทและธุรกิจประกอบต่าง ๆ โดยผสมผสานการเกษตรกับธุรกิจหลายประเภทให้เกื้อกูลกัน ตัวอย่างเช่น การใช้มูลสัตว์จากฟาร์มเป็นปุ๋ยในไร่ร่อง การนำผลิตภัณฑ์จากฟาร์มและไร่ร่องจำหน่ายในรีสอร์ทและร้านอาหารในไร่ร่อง เป็นต้น

นอกจากการทำเกษตรแบบผสมผสานแล้ว ฟาร์มและไร่ร่องยังเป็นสถานที่จัดกิจกรรมและให้ความรู้ทางการเกษตรแก่นักท่องเที่ยว ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาพักที่รีสอร์ท ทำให้ธุรกิจของครอบครัวมีประสิทธิภาพและเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตทางการเกษตร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แขกที่มาพักที่รีสอร์ทจะสามารถเข้าไปทำกิจกรรมในไร่ร่องเช่นเดียวกับฟาร์มโคนม โดยจะมีทั้งการพาเที่ยวชมรอบไร่ ชมการสาธิตการเก็บถั่ว การเยี่ยมโรงบ่มไวน์เพื่อดูกรรมวิธีผลิตไวน์ การชิมไวน์ และตกท้ายด้วยการรับประทานอาหารฝรั่งเศสแบบฟูลคอร์สคล้ายกับไวน์รสเลิศของไร่ที่ห้องอาหารฝรั่งเศส ‘เซ เลอวองต์ (Chez le vent)’ ที่ตั้งอยู่ในบริเวณไร่ร่องนั่นเอง”

(Rom Kaew, 2021 : 201)

ตัวอย่างนี้นำเสนอภาพธุรกิจแบบใหม่ที่ผสมผสานการเกษตรกับกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยผู้เขียนได้รับอิทธิพลจากวาทกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแบบผสมผสานด้านเกษตร และนำมาสร้างเป็นภูมิหลังของนวนิยาย การผสมผสานการเกษตรกับธุรกิจต่าง ๆ ช่วยลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางการเกษตรที่เกิดจากปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ ส่งผลให้เกิดการเสริมสร้างรายได้และการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นการเกษตรแบบผสมผสานเป็นแนวทางที่ดีสำหรับการพัฒนาสังคมชนบท

การพัฒนาการเกษตรแบบผสมผสานกับธุรกิจอื่น ๆ นี้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 8 เป็นต้นไป ซึ่งส่งเสริมการเกษตรผสมผสาน เพื่อลดความเสี่ยงทางรายได้และค่าใช้จ่ายของเกษตรกร ตลอดจนฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ส่วนการนำธุรกิจการท่องเที่ยวประกอบกับการเกษตร ตรงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 9 เป็นต้นไปที่สนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชนบทเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับอุตสาหกรรมเกษตร ดังนั้น นวนิยายชุดนี้จึงได้ทำหน้าที่เผยแพร่วาทกรรมการพัฒนาของรัฐให้กับผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงความเป็นไปได้ของการพัฒนาการเกษตรแบบผสมผสานในสังคมชนบท เพื่อลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาการเกษตรเพียงอย่างเดียว และยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับชาวชนบท

1.2 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาสัมผัสวิถีชีวิต วัฒนธรรม และธรรมชาติในท้องถิ่น ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจ สร้างโอกาสการทำงาน และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน พร้อมทั้งส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ได้นำเสนอการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริบทชนบทที่ยังคงความงามและอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างสมบูรณ์ ซึ่งเป็นภูมิหลังของนวนิยายชุดนี้ เช่น เรื่อง *ธาราหิมาลัย* ได้นำเสนอครอบครัวของตัวละครหลักที่ดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นจุดขาย เช่น การขี่ม้า การล่องแก่ง การนั่งรถชมฟาร์มโคนม และการเยี่ยมชมไร่ร่องพร้อมชมกระบวนการผลิตไวน์ เป็นต้น ส่วนในเรื่อง *ปฐพีเส่ห์รัก* ได้นำเสนอธุรกิจโฮมสเตย์ในชนบทอย่างละเอียด เช่น ธารารีสอร์ท และแมกไม่วิลเล่ย์รีสอร์ท ซึ่งเป็นธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เติบโตในสังคมชนบทอย่างน่าสนใจ โดยออกแบบกิจกรรมต่าง ๆ บนพื้นฐานทรัพยากรธรรมชาติในชนบท ธารารีสอร์ทเป็นธุรกิจของตัวละครหลัก “ปฐพี” ที่ดำเนินอยู่ โดยบูรณาการกับธุรกิจรีสอร์ท ไร่ร่อง และฟาร์มโคนมขนาดใหญ่ให้เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาพักที่รีสอร์ทและเรียนรู้ประสบการณ์ในชนบท ดังตัวอย่างว่า

“ธารารีสอร์ทไม่ได้เป็นเพียงที่พักห้าดาวซึ่งได้รับการออกแบบอย่างสวยงามท่ามกลางธรรมชาติเท่านั้น หากยังมีกิจกรรมหลากหลายที่เป็นจุดเด่นในการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นฟาร์มโคนมขนาดใหญ่หลายพันไร่ ไร่ร่องอันงดงามกว้างใหญ่สุดลูกหูลูกตา รวมถึงลำธารที่ตัดผ่านกลางรีสอร์ท ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมที่น่าสนใจต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นล่องแก่ง ขี่ม้า ชิมไวน์ หรือชมกิจกรรมแบบโคบาลในฟาร์ม”

(Rom Kaew, 2021 : 66)

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นภาพธุรกิจ “บ้านนาโฮมสเตย์” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในสังคมชนบท การนำเสนอนี้เผยให้เห็นแนวทางการพัฒนาสังคมชนบทด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นรูปธรรม และธุรกิจลักษณะนี้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 9 เป็นต้นไป โดยรัฐบาลสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเน้นพัฒนาการท่องเที่ยวไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และชุมชน เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงสนับสนุนการรวมกลุ่มชุมชนเพื่อเชื่อมโยงการประกอบอาชีพกับกิจกรรมการท่องเที่ยว สร้างงานและรายได้แก่ชุมชน ดังนั้น ผู้เขียนจึงได้รับอิทธิพลจากวาทกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ และนำเสนอในผลงานของตน วรณกรรมจึงเป็นพื้นที่ของการผลิตซ้ำวาทกรรมการพัฒนาให้แก่ผู้อ่าน

1.3 การพัฒนาด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตามที่ Koanantakul (n.d. cited in Inmuan et al., 2005 : 3-4) ได้กล่าวไว้ ภูมิปัญญาที่มีสองภาพลักษณ์หลักด้านหนึ่งมักถูกมองว่าเป็นสัญลักษณ์ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวบ้านและชุมชนชนบทไทย ซึ่งมีความงดงามและคุณค่าทางวัฒนธรรม อีกด้านหนึ่ง ภูมิปัญญาถูกมองว่าเป็นเรื่องที่ล้าสมัยหรือพื้น ๆ ไม่สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน เช่น ผ้าทอมือ สมุนไพร และผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน นอกจากนี้ ภูมิปัญญายังมักถูกนำมาใช้ในเชิงพาณิชย์ เช่น การแปลงเป็นสินค้าเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ได้นำเสนอการพัฒนาเศรษฐกิจชนบทด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเรื่อง *ปฐพีเสรั้งรัก* ตัวละครหลัก “ปฐพี” ผู้บริหารรีสอร์ท หุ่นเทกกำลังในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเศรษฐกิจชนบท ทั้งสร้างโอกาสการทำงานและรายได้ให้กับชาวบ้าน ช่วยให้ชุมชนมีความมั่นคงและพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งยังช่วยสืบทอดภูมิปัญญาสู่ลูกหลานด้วย ดังตัวบทว่า

“...สูตรของสบู่ แชมพู และครีมบำรุงผมพวกนี้เป็นสูตรที่ทำพิเศษของโรงแรมเราเอง คิดค้นร่วมกับชาวบ้านที่ทำผลิตภัณฑ์แบบภูมิปัญญาท้องถิ่นในละแวกใกล้เคียง เป็นแนวคิดของคุณดินอีกเหมือนกันที่ ต้องการช่วยสร้างอาชีพให้ชาวบ้าน แล้วถ้าแขกคนไหนติดใจอยากได้กลับบ้าน ก็หาซื้อได้ที่ช็อปข้างล็อบบี้ในโรงแรม”

(Rom Kaew, 2021 : 62)

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนสร้างตัวละครหลักให้เป็นผู้นำชุมชน ร่วมมือกับชาวบ้านโดยใช้ภูมิปัญญาพัฒนาธุรกิจ เช่น พัฒนาสูตรสบู่ แชมพู และครีมบำรุงผมจากวัตถุดิบธรรมชาติในชุมชน ทั้งสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชาวบ้าน พร้อมยกระดับคุณภาพชีวิตของพวกเขา การนำเสนอนี้แสดงภาพการพัฒนาสังคมชนบทไทยโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น และการกระทำของตัวละครในนวนิยายนี้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 9 เป็นต้นไป ที่มุ่งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อย่างเป็นระบบ และผลักดันการสอดแทรกเอกลักษณ์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานในการพัฒนาสินค้า บริการ และการตลาด นอกจากนี้ ผู้เขียนยังถ่ายทอดความคิดและปลูกฝังความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ภูมิปัญญาให้กับผู้อ่านผ่านการเล่าเรื่องราวในนวนิยาย ทำให้ผู้อ่านตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาในการพัฒนาสังคมชนบท ดังนั้น นวนิยายชุดนี้จึงทำหน้าที่ตอกย้ำวาทกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจในสังคมไทย

1.4 การพัฒนาโดยยึดหลัก “เศรษฐกิจพอเพียง”

Thongpakde (2012) กล่าวว่า ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้นำ “แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง” มาใช้เป็นแนวทางใหม่ในการพัฒนาประเทศ เพื่อตอบสนองต่อปัญหาความไม่สมดุลและวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 เนื่องจากแนวทางการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ยังไม่สามารถบรรลุดูฤกษ์ประสงค์ ในด้านความยั่งยืนและสมดุลได้ จึงมีความจำเป็นในการหาแนวทางที่เหมาะสม โดยได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อสังเคราะห์ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินงานในทิศทางเดียวกัน และ Agricultural Technology and Sustainable Agriculture Policy Division (2011) ได้กล่าวว่า “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เน้นการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี พร้อมทั้งต้องมีความรู้และคุณธรรมในการตัดสินใจ ซึ่งจะนำไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืนในชีวิตและสังคม

นวนิยายชุดนี้ได้แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านชนบทพัฒนาเศรษฐกิจโดยยึดหลัก “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามแนวพระราชดำริ เช่น ในนวนิยายเรื่อง *ปฐพีเสรั้งรัก* กล่าวถึงตัวละครประกอบ “โมกซ์” ที่ได้ปรับปรุงรีสอร์ทเป็นกึ่งโฮมสเตย์ตามหลักของการไม่ใช้จ่าย

เกินตัวตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของแมกไม้วัลเลย์ที่รายล้อมไปด้วยพืชพรรณนานาชนิด “โมกซ์” ได้จัดให้มีกิจกรรมศึกษาธรรมชาติสำหรับนักเรียนและนักศึกษา ทำให้รีสอร์ทไม่เพียงเป็นที่พักผ่อน แต่ยังเป็นศูนย์การเรียนรู้และส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชน ดังตัวบทกล่าวว่า

“เราจึงตัดสินใจค่อย ๆ ปรับปรุงรีสอร์ทไปในแนวทางพอเพียง ไม่ทำอะไรเกินตัว อาศัยจุดเด่นของแมกไม้วัลเลย์ที่มีพืชพรรณไม้มากมายรอบบริเวณ ปรับเป็นรีสอร์ทกึ่งโฮมสเตย์ให้สำหรับกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ที่ต้องการมาทำกิจกรรมและศึกษาธรรมชาติ โดยมีปฐพีคอยให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือเท่าที่ทำได้”

(Rom Kaew, 2021 : 315)

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนได้นำเสนอเรื่องราวในนวนิยายโดยยึดแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวทาง ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้นำปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ เพื่อตอบสนองต่อผลกระทบจากวิกฤตการณ์ “ต้มยำกุ้ง” โดยแนวคิดนี้มีการนำเสนอครั้งแรกเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 และได้กลายเป็นแนวคิดสำคัญที่ส่งผลต่อสังคมไทยอย่างยาวนาน ดังนั้น ผู้เขียนจึงได้รับแรงบันดาลใจจากแนวคิดนี้และนำมาใช้ในการสร้างสรรค์เรื่องราวในนวนิยาย โดยแสดงให้เห็นผลลัพธ์เชิงบวกจากการประยุกต์ใช้หลักการดังกล่าวในการพัฒนาและปรับปรุงรีสอร์ทของตัวละคร ดังนั้น นวนิยายชุดนี้จึงตอกย้ำว่าวาทกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยยึดหลัก “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการพัฒนา

2. วาทกรรมการพัฒนาด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ถึง 8 (พ.ศ. 2535-2544) รัฐบาลให้ความสำคัญกับการเติบโตทางเศรษฐกิจภายในประเทศ และการขยายการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน อย่างไรก็ตาม ผลกระทบที่ตามมาคือปัญหาสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้เกิดแนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ซึ่งมุ่งสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังที่ Lorsuwanarat (2023) กล่าวในการสัมภาษณ์ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนคือการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำลายทรัพยากรสำหรับคนรุ่นอนาคต และตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแห่งชาติฉบับที่ 9 องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคม และมิติสิ่งแวดล้อม นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ได้นำเสนอวาทกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนในสังคมชนบททั้ง 3 มิติ ดังต่อไปนี้

2.1 มิติทางเศรษฐกิจ

ดังที่ Office of the National Economic and Social Development Council (2004) อธิบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแห่งชาติฉบับที่ 9 ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางเศรษฐกิจคือการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การใช้พลังงานหมุนเวียน การรีไซเคิลขยะ การสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ลดการว่างงาน จัดการหนี้สาธารณะ และการกระจายรายได้ให้ทั่วถึง

นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ได้นำเสนอวาทกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวาทกรรมการพัฒนาในสังคมชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อชาวบ้านชนบทต้องรับมือกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี เช่น ในเรื่อง *ดวงใจอันดี “อค์นี่”* ได้พัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเปิดสายการแปรรูปน้ำมันดิบเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต เพื่อช่วยเหลือฟาร์มของตนเองและฟาร์มขนาดเล็กย่อย หลังจากรัฐบาลหยุดรับซื้อน้ำมันดิบและหาช่องทางการขายผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ในเรื่อง *ปฐพีเส่รัก “ปฐพี”* ได้ก่อตั้งชมรมส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติ พัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ และเพิ่มมูลค่าให้กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนในเรื่อง *วายุภักมณฑรา “วายุภัก”* ได้พัฒนาไร่องุ่นจากไร่ที่เก็บเกี่ยวผลผลิตเพียงอย่างเดียว ให้กลายเป็นไร่องุ่นที่ครบวงจร ประกอบด้วยการเก็บเกี่ยวองุ่น โรงบ่มไวน์ ร้านอาหารฝรั่งเศสแบบฟูลคอร์ส (full course) และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากนี้ “วายุภัก” ยังส่งไวน์เข้าประกวดในระดับโลกเพื่อยกระดับชื่อเสียงของไวน์ เพื่อเพิ่มการแข่งขันในตลาด

การกระทำของตัวละครทั้ง 3 ตัวนี้ แสดงให้เห็นวาทกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางเศรษฐกิจของสังคมชนบท โดยสร้างโอกาสการจ้างงานและรายได้ให้กับชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหมุนเวียนและเพิ่มประสิทธิภาพใน

การเกษตร ซึ่งตรงกับตัวชี้วัดของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่กำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 โดยเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การใช้พลังงานหมุนเวียน การสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ ลดการว่างงาน ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า วาทกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางเศรษฐกิจจึงได้ซึมซับเข้าไปในนวนิยายและถูกผลิตซ้ำให้กับผู้อ่านผ่านการเล่าเรื่องของนักเขียน

2.2 มิติทางสังคม

ดังที่ Office of the National Economic and Social Development Council (2004) อธิบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแห่งชาติฉบับที่ 9 ว่า การพัฒนามิติทางสังคมคือการเพิ่มศักยภาพของคนให้ปรับตัวในสังคมฐานความรู้ พัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคง วัตถุประสงค์การศึกษา สุขภาพ และอาชีวกรรม รวมถึงการสร้างความสะดวกและมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะ วัตถุประสงค์การใช้สิทธิเลือกตั้งและความโปร่งใสในการบริหารประเทศ

นวนิยายชุดนี้ได้นำเสนอวาทกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางสังคม 2 ด้านในสังคมชนบท ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะและด้านการพัฒนาบุคลากร สำหรับด้านการมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะ ในเรื่อง *ดวงใจอันดี* ได้กล่าวถึงตัวละครอัจฉิมาผู้เสนอนโยบายขยายระยะเวลาการดื่มของโครงการอาหารเสริมในโรงเรียน เมื่อชาวบ้านประท้วงรัฐบาลที่หยุดซื้อน้ำนมดิบ เพื่อให้รัฐบาลดำเนินโครงการต่อไป โครงการนี้เป็นโครงการที่สร้างประโยชน์ร่วมกันระหว่างชุมชนและรัฐบาล ดังที่ Dairy Farming Promotion Organization of Thailand (2016) อธิบายว่า โครงการนมโรงเรียน ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาลไทยที่เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 3535 มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาการขาดสารอาหารในเด็กวัยเรียน และสนับสนุนอุตสาหกรรมโคนมโดยใช้น้ำนมดิบจากเกษตรกรในประเทศ ดังนั้น การนำเสนอเนื้อหาของตัวละครในนวนิยายจึงสอดคล้องกับประเด็นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแห่งชาติฉบับที่ 9 เป็นต้นไป ที่สนับสนุนการสร้างความสะดวกและการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจต่อนโยบายสาธารณะ การเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงนี้ช่วยตอกย้ำวาทกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางสังคม และแสดงให้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาและการตัดสินใจทางสังคม

สำหรับวาทกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางสังคมด้านการพัฒนาบุคลากรที่นวนิยายชุดนำเสนอ ในเรื่อง *ปฐพีเสร์รัก* ตัวละครประกอบ “คุณบัวลอย” เริ่มจากแม่บ้านธรรมดาที่ไม่มีวุฒิการศึกษาสูง ได้ก้าวขึ้นเป็นผู้จัดการรีสอร์ทด้วยความพยายาม การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและได้รับโอกาสที่เท่าเทียมจากผู้มีวิสัยทัศน์ ดังตัวบทว่า

“ฉันเป็นแม่บ้านจริง ๆ เป็นแม่บ้านเต็มตัว และเป็นแม่บ้านโดยสายเลือด...และฉันก็คงจะเป็นแม่บ้านไปจนตาย ถ้าไม่ได้วิสัยทัศน์ของคุณปฐพีและคุณมนตรี บิดาของท่านที่เห็นว่าควรให้โอกาสคนทำงานจริงได้เติบโต ประสบการณ์คือมหาวิทยาลัย ชีวิตที่ไม่ได้ด้อยไปกว่าวุฒิการศึกษาสูง ๆ จากมหาวิทยาลัยไหน ๆ...ถึงไม่ได้ปริญญาตรี ปริญญาโท ที่นี้ก็เปิดโอกาสให้เป็นเมเนเจอร์ได้...”

(Rom Kaew, 2021 : 44)

ตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนนำเสนอวาทกรรมการพัฒนาบุคลากรในสังคมชนบทผ่านบทสนทนาของตัวละครที่ประกอบอาชีพ “แม่บ้าน” ซึ่งดูเหมือนเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคง ตัวละครกล่าวซ้ำว่า “ฉันเป็นแม่บ้านจริง ๆ เป็นแม่บ้านเต็มตัว และเป็นแม่บ้านโดยสายเลือด...และฉันก็คงจะเป็นแม่บ้านไปจนตาย” การใช้คำว่า “แม่บ้าน” ถึง 4 ครั้งในประโยคนี้ แสดงให้เห็นความรู้สึกล้นหลามของตัวละครต่อโอกาสในการพัฒนาอาชีพของตนเอง อย่างไรก็ตาม ยุคสมัยใหม่เปิดโอกาสให้ชีวิตของตัวละครเปลี่ยนแปลงไป ด้วยการขับเคลื่อนของรัฐบาลในด้านการพัฒนาสังคมชนบท รวมถึงการสนับสนุนจากนักธุรกิจที่มีวิสัยทัศน์ การพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับความต้องการของเศรษฐกิจในพื้นที่ ทำให้ตัวละครสามารถเปลี่ยนจากแม่บ้านธรรมดาสู่ตำแหน่งผู้จัดการรีสอร์ทได้ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาบุคลากรในปัจจุบันไม่จำเป็นต้องอาศัยเส้นทางการศึกษาในระบบเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นได้จากประสบการณ์และโอกาสที่เหมาะสม

เหตุการณ์นี้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 เป็นต้นมา ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรทั้งในระบบและผ่านการฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการในภาคอุตสาหกรรม และส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชน ดังนั้น สามารถเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้รับอิทธิพลจากวาทกรรมพัฒนาด้านการพัฒนาบุคลากรนี้ และผลิตซ้ำวาทกรรมพัฒนาด้านการสร้างตัวละครในนวนิยาย ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเชื่อมั่นในแนวคิดดังกล่าว

2.3 มิติสิ่งแวดล้อม

ตามที่ Office of the National Economic and Social Development Council (2004) อธิบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแห่งชาติฉบับที่ 9 ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติสิ่งแวดล้อมคือการสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อใช้ประโยชน์สำหรับคนรุ่นอนาคต และใช้ทรัพยากรตามศักยภาพโดยไม่ทำลายระบบนิเวศ วัตถุประสงค์ที่ป่าไม้ ป่าชายเลน การจับสัตว์น้ำเศรษฐกิจ และการใช้น้ำใต้ดิน นอกจากนี้ ยังเน้นการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยวัดจากคุณภาพแหล่งน้ำ คุณภาพอากาศ และการบำบัดของเสียจากอุตสาหกรรมและชุมชน

นวนิยายชุดนี้ได้นำเสนอวิธีพัฒนาเศรษฐกิจในสังคมชนบทโดยไม่ทำลายธรรมชาติ ซึ่งเน้นย้ำความสำคัญของสิ่งแวดล้อมต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ ตัวอย่างเช่น ในเรื่อง ดวงใจอันนี้ “อัจฉิมา” ตระหนักถึงพลังของธรรมชาติและสำคัญของการอนุรักษ์ โดยกล่าวว่า “ทุกชีวิตที่อยู่เบื้องล่างนั้นถูกปกป้องอยู่ในวงแขนอันทรงพลังของธรรมชาติ” (Sonklin, 2021 : 232)

การนำเสนอที่สอดคล้องกับดัชนีการพัฒนายั่งยืนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ที่เน้นการสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อคนรุ่นอนาคต และการใช้ทรัพยากรโดยไม่กระทบต่อระบบนิเวศ การเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในนวนิยายช่วยให้ผู้อ่านตระหนักถึงความจำเป็นในการรักษาสิ่งแวดล้อม และปูทางให้รุ่นลูกหลานใช้ทรัพยากรเหล่านี้ได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

นอกจากนี้ นวนิยายชุดนี้ยังนำเสนอแนวคิดและการกระทำของตัวละครที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลากหลาย เช่น ในเรื่อง ปฐพีเสิร์ก ได้นำเสนอตัวละครหลัก “ปฐพี” ผู้บริหารรีสอร์ทที่ดำเนินงานตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีแนวคิดการสร้างรีสอร์ทให้กลมกลืนกับธรรมชาติมากที่สุด ใส่ใจปัญหาโลกร้อนและเริ่มต้นอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากเรื่องเล็กน้อย ทำรีสอร์ทที่เป็นมิตรกับธรรมชาติมากที่สุด และเปิดเป็นสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ดังตัวบทว่า

“ทุกอย่างจะบรรจุอยู่ในโถดินเผาเพื่อลดการใช้ขวดพลาสติก เป็นแนวคิดของคุณดินที่จะช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งลดการสิ้นเปลืองของสบู่และแชมพูที่แขกใช้ไม่หมดด้วย”

(Rom Kaew, 2021 : 61-62)

จากตัวบทนี้แสดงให้เห็นว่า วาทกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อผู้เขียน ผู้เขียนจึงนำแนวคิดเหล่านี้มาสร้างสรรค์ผลงาน โดยถ่ายทอดผ่านแนวคิดและพฤติกรรมของตัวละครที่สื่อสารออกมาในบทสนทนา เช่น การใช้โถดินเผาแทนขวดพลาสติกและลดการสิ้นเปลืองของสบู่และแชมพู นอกจากนี้ ขณะที่ “ปฐพี” พัฒนารูธุรกิจตามแนวอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตัวละคร “วสันต์” กลับเลือกแนวทางที่ตรงกันข้าม โดยเปิดร้านอาหารที่มีการค้าสัตว์ป่า และวางแผนทำ “โครงการสร้างรีสอร์ทกึ่งสวนสัตว์ซาฟารี” ซึ่งทำลายป่าสงวนและสัตว์ป่า การกระทำของ “วสันต์” ไม่เพียงแต่ขัดกับแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่ยังผิดกฎหมาย สุดท้ายธุรกิจของเขาล้มเหลว และตัวละคร “วสันต์” ถูกจับเข้าคุก

การเปรียบเทียบการกระทำของ “ปฐพี” กับ “วสันต์” พิสูจน์ให้เห็นว่าการดำเนินธุรกิจด้วยความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมไม่เพียงแต่ช่วยรักษาธรรมชาติ แต่ยังสามารถสร้างโอกาสและความสำเร็จทางเศรษฐกิจในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ในปี 2524 ที่เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับที่เน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้น การที่ผู้เขียนนำเสนอการกระทำของตัวละครในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในนวนิยาย ทำให้ผู้อ่านเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม จึงเป็นการผลิตซ้ำและตอกย้ำวาทกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติสิ่งแวดล้อมสู่สังคม

3. วาทกรรมการพัฒนาด้านการสร้างชุมชนชนบทให้เข้มแข็ง

“ความเข้มแข็งของชุมชน” เป็นผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งภาครัฐกำหนดตัวชี้วัดเชิงปริมาณเพื่อระบุชุมชนเข้มแข็ง ตามที่ Office of the National Economic and Social Development Council (2004) กล่าวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแห่งชาติฉบับที่ 9 ว่า องค์ประกอบความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพ การกระจายผลประโยชน์ของการพัฒนาอย่างเป็นธรรม และงานวิจัยของ Meesakultong (2023) เพิ่มเติมว่า ชุมชนเข้มแข็งต้องมี

ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง วิสัยทัศน์ร่วม ความไว้วางใจ ความผูกพันกับชุมชน ความชัดเจนของนโยบายสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน แกนนำที่เชื่อมโยงทรัพยากร และการเก็บข้อมูลเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้

ชุมชนชนบทเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนไทย ในนวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝน* ได้แสดงวาทกรรมการพัฒนาที่สร้างชุมชนชนบทให้เข้มแข็งใน 5 ประเด็น ได้แก่ การพึ่งพาตนเอง การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความผูกพันกับชุมชน และนโยบายสนับสนุนที่ชัดเจน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การพึ่งพาตนเอง

นวนิยายชุดได้นำเสนอวาทกรรมการพัฒนาสังคมชนบทด้านการสร้างชุมชนชนบทให้เข้มแข็งประเด็นการพึ่งพาตนเอง เช่น ในเรื่อง *ดวงใจอันนี้* นำเสนอตัวละครหลัก “อค์นี่” เจ้าของฟาร์มโคนม เมื่อเผชิญหน้ากับวิกฤตการณ์ราคาน้ำมันดิบที่ตกต่ำสุดขีดหลังจากสหกรณ์การเกษตรหยุดรับซื้อน้ำมัน แทนที่จะยอมแพ้ “อค์นี่” กลับมองหาโอกาสใหม่ ๆ เพื่อฟาร์มของเขาและฟาร์มขนาดเล็กอื่น ๆ ในพื้นที่ โดยเขาได้ตัดสินใจที่จะหันมาแปรรูปน้ำมันดิบเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปด้วยตนเอง เช่น ชีสหรือโยเกิร์ต ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยให้ฟาร์มของเขาสามารถต่อสู้กับวิกฤตครั้งนี้ได้ แต่ยังเป็นการสร้างช่องทางขายใหม่ ๆ ที่สามารถเพิ่มรายได้ให้กับชาวบ้านในพื้นที่ด้วย ดังตัวบทว่า

“เขาคิดว่าน่าจะแก้ปัญหาเหล่านี้ให้แก่ฟาร์มได้ก็จะต้องหาทางใช้น้ำมันดิบเหล่านั้นไปในทางอื่น อาจจะทำการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อย่างอื่น...น่าจะเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า เพราะไม่เพียงแต่จะช่วยให้กิจการของฟาร์มรอดหน้าต่อไปได้อย่างสบาย แต่โครงการนี้จะช่วยให้เกษตรกรรายย่อยได้มีแหล่งส่งน้ำมันดิบเพิ่มขึ้นอีกด้วย”

(Sonklin, 2021 : 314)

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นวาทกรรมการพัฒนาที่เน้นการสร้างชุมชนเข้มแข็งผ่านการพึ่งพาตนเอง การพึ่งพาตนเองคือการค้นหาและสร้างโอกาสใหม่ ๆ ในการพัฒนาเศรษฐกิจชนบท โดยเฉพาะเมื่อชุมชนเผชิญกับวิกฤตที่ขาดการสนับสนุนจากรัฐบาล ข้อมูลจากการค้นหาข่าวเศรษฐกิจในเว็บ RYT9 (2009) บ่งชี้ว่า ปัญหาตลาดน้ำมันดิบเป็นปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในสังคมไทยจริง และผู้เขียนนำมาประกอบการเล่าเรื่องในนวนิยาย ดังเห็นได้จากวิกฤตเมลามีนในนมจีนและภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำที่ทำให้ยอดขายนมดิบในไทยลดลงกว่า 30% ตั้งแต่สิงหาคม 2551 สหกรณ์การเกษตรถูกบังคับให้รับซื้อนมดิบเกินความต้องการจนสต็อกนม UHT เต็มคลัง และต้องหยุดรับซื้อนมดิบ

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่รัฐบาลต้องดำเนินการคือ ลดการพึ่งพาตลาดต่างประเทศ ส่งเสริมการบริโภคในประเทศ และกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ตัวละครในนวนิยายได้ใช้วิกฤตนี้เป็นแรงผลักดันในการพัฒนาสายการแปรรูปน้ำมันดิบของตนเอง พร้อมทั้งช่วยเหลือฟาร์มอื่น ๆ ในพื้นที่ ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีของการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการพึ่งพาตนเอง ส่วนผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปน้ำมันดิบของตัวละครประสบความสำเร็จในตลาด โดยวางขายในภัตตาคาร รีสอร์ท และร้านอาหารในไร่ ไร่ อุ่นสายลม ซึ่งผู้อ่านสามารถติดตามเรื่องราวต่อไปได้ในนวนิยายเล่มถัดไป เรื่อง *ปฐพีเสียดรัก* การกระทำของตัวละครช่วยสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนชนบทและส่งเสริมเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างยั่งยืน

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ซึ่งสนับสนุนการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจในช่วงฟื้นฟูหลังวิกฤต “ต้มยำกุ้ง” โดยเน้นการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ อาศัยปัจจัยภายในประเทศ เช่น เงินทุน เทคโนโลยี และวัตถุดิบ รวมถึงการสร้างสมดุลระหว่างตลาดภายในและภายนอก โดยใช้ความร่วมมือหรือพึ่งพาต่างประเทศอย่างรอบคอบเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อประเทศ

ผู้เขียนซึ่งใช้ชีวิตในสังคมไทยและได้เห็นความพยายามของรัฐบาลในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของประเทศ ลดการพึ่งพาตลาดต่างประเทศ รวมถึงการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งด้วยการพึ่งพาตนเองตามแนวคิดหลังวิกฤต “ต้มยำกุ้ง” จึงได้รับอิทธิพลจากวาทกรรมพัฒนานี้ และนำมาสร้างสรรค์เป็นเรื่องราวในนวนิยาย ถ่ายทอดแนวคิดดังกล่าวอีกครั้งเพื่อให้ผู้อ่านเห็นคุณค่าของการพึ่งพาตนเองและความร่วมมือในชุมชน สร้างความเข้มแข็งในชุมชน

3.2 การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์โลก

วาทกรรมการพัฒนาสังคมชนบทไทยด้วยการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์โลกก็ได้แสดงในนวนิยายชุดนี้ เช่น ในเรื่อง ดวงใจอันดี เมื่อตลาดน้ำมันดิบได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอก “อค์นี่” ได้พัฒนาสายการแปรรูปน้ำมันดิบเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และนำไปสู่ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน

ในเรื่อง *ปฐพีเส่หรีก* “ปฐพี” บริหารธารารินทร์สอร์ทโดยยึดหลักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทำให้ธุรกิจเจริญรุ่งเรือง ในขณะที่แมกไม้วัลเลย์รีสอร์ทและป่าฝนรีสอร์ทไม่สามารถปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ จนต้องถอยหลัง อย่างไรก็ตาม “โมกซ์” ได้หันมาปรับแมกไม้วัลเลย์รีสอร์ทโดยยึดหลัก “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งช่วยให้ธุรกิจพลิกกลับมาหาทางออกได้ ส่วน “วสันต์” บริหารป่าฝนรีสอร์ทด้วยวิธีการทำลายสิ่งแวดล้อม สุดท้ายกลับทำให้ธุรกิจล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง ดังตัวบทว่า

“คลื่นลูกใหม่ก็ต้องไล่คลื่นลูกเก่า ยุคสมัยเปลี่ยนไป คุณดินมีวิสัยทัศน์ในการทำงานที่กว้างไกลกว่ามาก สอดคล้องกับแนวทางอนุรักษ์แบบอีโคทัวร์ซึม ส่วนอีกสองแห่งปรับตัวไม่ทันโลก มันก็เป็นแบบนี้”

(Rom Kaew, 2021 : 103)

ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นวาทกรรมการพัฒนาที่ต้องการให้พลเมืองปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพโลกอย่างชัดเจน ซึ่งธุรกิจที่สามารถปรับตามกระแสการเปลี่ยนแปลงได้จะมีการพัฒนาไปทิศทางที่ดี สร้างความมั่นคงให้กับเศรษฐกิจ

ในเรื่อง *วายุภักมณฑรา* ตัวละคร “วายุภัก” ได้พัฒนาไร่รุ่งนจากสวนที่เน้นเพียงการเก็บเกี่ยวผลไม้ มาเป็นไร่รุ่งนที่ผสมผสานกิจกรรมหลากหลาย เช่น การผลิตไวน์ ร้านอาหารฝรั่งเศส และการเปิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองและขยายตลาดตามกระแสโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้ “วายุภัก” ยังสร้างชื่อเสียงของไวน์ที่ผลิตด้วยการส่งเข้าประกวดระดับโลก เพื่อยกระดับแบรนด์ไวน์ของตนเองให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น การกระทำเหล่านี้แสดงให้เห็นการปรับตัวของตัวละครให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพการณ์โลก และแสดงวาทกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์เกษตรและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน ซึ่งช่วยเสริมความเข้มแข็งให้กับสังคมชนบทในการรับมือกับความท้าทายจากภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจโลก

การปรับตัวของตัวละครในนวนิยาย *บ้านไร่ปลายฝัน* แสดงให้เห็นศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยใช้กลยุทธ์และนวัตกรรมทางธุรกิจเพื่อตอบรับการเปลี่ยนแปลงของโลก ตัวละครต่าง ๆ ได้ปรับเปลี่ยนแนวทาง เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากน้ำมันดิบ การปรับปรุงการบริหารรีสอร์ท และการพัฒนาไร่รุ่งนให้มีกิจกรรมหลากหลายเพื่อรองรับสภาพการณ์โลก การปรับตัวเหล่านี้สอดคล้องกับตัวชี้วัดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 เป็นต้นมา ซึ่งมุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตให้ทันต่อเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงของโลก อันเป็นรากฐานสำคัญในการรักษาความมั่นคงและความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว

เนื่องจากผู้เขียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยที่เคยมีประสบการณ์ร่วมกันในการผ่านวิกฤต “ต้มยำกุ้ง” จึงน่าจะได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้เรื่องราวในนวนิยายเน้นการปรับตัวเชิงสร้างสรรค์เพื่อรองรับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนได้รับอิทธิพลจากวาทกรรมการพัฒนาที่เน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งในชุมชนชนบทผ่านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก การนำเสนอผ่านตัวละครที่สามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และสร้างนวัตกรรมเพื่อเผชิญกับสถานการณ์เศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลง ทำให้เนื้อหาของนวนิยายนำติดตามและช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักถึงความจำเป็นของการเรียนรู้และปรับตัว ซึ่งถือเป็นการตอกย้ำวาทกรรมการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ปัจจัยหนึ่งสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนคือ ความไว้วางใจซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน ตามคำนิยามของ Meesakultong (2023) ความไว้วางใจหมายถึงความรู้สึกเชื่อมั่นและมั่นใจที่มีต่อสมาชิกในชุมชน รู้สึกปลอดภัยและมีความใกล้ชิดเหมือนครอบครัว ช่วยให้ชีวิตในชุมชนเป็นไปอย่างสงบและปลอดภัย

นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ได้นำเสนอวาทกรรมการพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งผ่านตัวละครหลายตัว เช่น ในเรื่อง *ธาราหิมาลัย* ตัวละคร “ทิพย์ธารา” ได้ช่วยเหลือชุมชนชาวเขาตลอดลูกในคำคืนที่ฝนตกหนักและเส้นทางยากลำบาก การกระทำของ “ทิพย์ธารา” แสดงให้เห็นความไว้วางใจและความเชื่อมั่นที่ชุมชนมีต่อกัน รวมถึงความพร้อมที่จะช่วยเหลือกันในยามลำบาก เหตุการณ์นี้เป็นสัญลักษณ์ของความเข้มแข็งของชุมชน ที่สามารถร่วมมือและพึ่งพากันได้ในทุกสถานการณ์

ในเรื่อง วายุภักมณฑรา ตัวละคร “เสก” อธิบายความสัมพันธ์ของชาวบ้านในที่ทำงานว่ากลมกลืนเหมือนครอบครัว โดยกล่าวว่า

“คุณกะที่ไม่ต้องกังวลหรอกครับ เจ้านายของผมแต่ละท่านใจจะตาย เรายุ่กันอย่างครอบครัว ไม่มีใคร
ถือยศถือศักดิ์.....”

(Praenat, 2021 : 25)

คำพูดของตัวละครบ่งบอกถึงความไม่ถือยศถือตำแหน่งและการยอมรับซึ่งกันและกันในที่ทำงาน แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น สมาชิกชุมชนปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพโดยไม่ยึดติดกับสถานะทางสังคม ความสัมพันธ์เช่นนี้ช่วยสร้างความรู้สึกปลอดภัยและไว้วางใจในหมู่สมาชิก ทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของ “ครอบครัว” ที่สามารถพึ่งพาและสนับสนุนกันได้ในทุกสถานการณ์ ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่เสริมสร้างความเป็นหนึ่งเดียวและความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ในเรื่อง *ปฐพีเสห์รัก* ตัวละคร “ปฐพี” ได้เสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนระหว่างการบริหารรีสอร์ท โดยนำชาวบ้านมาร่วมอบรมและจ้างงาน ร่วมมือกับชาวบ้านในการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงริเริ่มกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างปลอดภัยที่เน้นการอนุรักษ์ธรรมชาติและก่อตั้งชมรมท่องเที่ยว เป็นต้น ดังตัวบทที่ว่า

“ปฐพีเป็นคนริเริ่มความคิดจัดกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างปลอดภัยแบบอนุรักษ์ธรรมชาติในลำน้ำสายนี้เมื่อหลายปีก่อน
...ปฐพีนำชาวบ้านผู้คุ้นเคยพื้นที่เป็นอย่างดีอยู่แล้วมาอบรมและจ้างงาน
...ปฐพีเสนอให้มีการก่อตั้งเป็นชมรมท่องเที่ยวเพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการ และสามารถดูแลกันและกัน”

(Rom Kaew, 2021 : 138-139)

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าทหกรรมการพัฒนาที่มุ่งเน้นการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง โดยส่งเสริมความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างชาวบ้าน การกระทำของตัวละครไม่เพียงช่วยให้ธุรกิจเติบโต แต่ยังสร้างโอกาสการทำงานให้กับชาวบ้านในพื้นที่ เสริมสร้างความผูกพันและภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ นำพาชุมชนสู่ความมั่นคงและยั่งยืน เช่น การก่อตั้งชมรมท่องเที่ยว ซึ่งเปิดโอกาสการทำงานและแบ่งปันผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้กับชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมแนวคิดการอนุรักษ์ธรรมชาติ ลดความขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว และเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในชุมชนชนบท อันนำพาชุมชนไปสู่ความเข้มแข็ง

การกระทำของตัวละครเหล่านี้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ซึ่งสนับสนุนการบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง โดยส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนได้รับอิทธิพลจากทหกรรมการพัฒนาที่เห็นว่า “ความไว้วางใจซึ่งกันและกันของประชาชน” เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ผู้เขียนจึงนำแนวคิดนี้มาเล่าเรื่องในผลงานของตน ผลิตซ้ำวาทกรรมการพัฒนาที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนชนบทโดยอาจไม่รู้ตัว พร้อมกระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักว่า ความไว้วางใจซึ่งกันและกันสามารถนำพาชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

3.4 ความผูกพันกับชุมชน

ความผูกพันกับชุมชนเป็นส่วนสำคัญของชุมชนเข้มแข็ง ดังที่ Meesakultong (2023) สรุปว่า ความผูกพันกับชุมชนหมายถึง ความรู้สึกเคารพและให้คุณค่าต่อสิ่งที่ชุมชนยึดถือ รวมถึงความภาคภูมิใจและความมุ่งมั่นในการสืบสานภูมิปัญญา ประเพณี พิธีกรรม และวัฒนธรรม ตลอดจนการอุทิศตนและให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้าร่วมกัน ในทัศนะของ Cross (2006, as cited in Fungfu & Surinya, 2017) ความผูกพันกับชุมชนคือความรู้สึกเชื่อมโยงที่ลึกซึ้งของสมาชิกโดยรวมถึงการให้คุณค่าต่อสถานที่ ความรักในชุมชน ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชน และความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสมาชิก ดังนั้น ความผูกพันกับชุมชนจึงเป็นการยอมรับและภาคภูมิใจในประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน พร้อมทั้งมีความต้องการที่จะอนุรักษ์และสืบสานมรดกเหล่านั้นต่อไป

จากการศึกษาพบว่า นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ได้นำเสนอความผูกพันกับชุมชนในหลายมิติ เช่น ในเรื่อง *ปฐพีเสห์รัก* “ปฐพี” ร่วมมือกับชาวบ้านทั้งผลิตสูตรสบู่ แชมพู และครีมบำรุงผิวจากวัตถุดิบธรรมชาติโดยใช้ภูมิปัญญาในพื้นที่ และสร้างชมรม

ล่องแก่งเพื่อพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้าร่วมกัน นอกจากนี้ ชารารินรีสอร์ทได้รับรางวัล “ซูเปอร์อินซินรีสอร์ท” ซึ่งเป็นหนึ่งเดียวของจังหวัด อันเป็นผลจากความพยายามและความร่วมมือระหว่างเจ้าของรีสอร์ทและชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อเฉลิมฉลองความสำเร็จนี้ รีสอร์ทได้จัดงานในธีม “บ้านไร่” โดยมีชาวชนบทที่ร่วมงานแต่งตัวเป็นคาวบอยและคาวเกิร์ล เพื่อให้เข้ากับบรรยากาศงานฉลอง การนำเสนอตัวละครที่อุทิศตนในการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาชุมชน และแสดงความภาคภูมิใจในความสำเร็จของชุมชน เป็นสัญลักษณ์ของความผูกพันต่อชุมชน แสดงให้เห็นว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาที่มุ่งเน้นการสร้างคามเข้มแข็งให้กับชุมชนผ่านความร่วมมือร่วมใจมีอยู่ในแนวคิดของผู้เขียนอย่างชัดเจน

เรื่อง ดวงใจฉัน ได้นำเสนอภาพบรรยากาศของงานวัดท้องถิ่นที่เต็มไปด้วยความครึกครื้น ทางเข้าวัดตกแต่งอย่างสวยงามพร้อมด้วยของกินพื้นบ้าน เช่น ขนมเบื้องไทย ขนมเบื้องญวน และของเล่นหลากหลาย ทั้งบ้านผีสิง ภูหลามยักษ์ ละครลิง และชิงช้าสวรรค์ บรรยากาศดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความนิยมในงานวัดของชาวชนบท และแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมและประเพณีร่วมกันในชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความผูกพัน ความเข้มแข็ง และความสามัคคีในหมู่สมาชิกชุมชน

นอกจากนี้ ในเรื่อง วายุกัมนตรา ยังได้แนะนำความรู้ภูมิปัญญาและคติความเชื่อ พิธีประเพณีหลายอย่างเช่น ความรู้ภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย การแก้คุณไสย การตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ใต้ต้นโพธิ์ใหญ่ การอาบน้ำเพ็ญ และมงคลสมรสแบบไทยอย่างละเอียด ตัวอย่างเช่น ในตัวบทกล่าวถึง “ว่านตะบะ” ซึ่งเป็นสมุนไพรที่เชื่อว่าป้องกันภูตผีและคุณไสยได้ โดยมีคำกล่าวว่า

“ว่านตะบะเป็นสมุนไพรชั้นยอดของไทย ทั้งยังช่วยขับไล่ปัดเป่าภูตผีปีศาจและคุณไสยได้อีกด้วยนะคะ
โบราณว่าบ้านไหนเรือนไหนที่ปลูกว่านตะบะไว้จะไม่มีความชั่วร้ายกล้ากรายเข้าบ้าน ขนาดคนที่พกหัวว่าน
ชนิดนี้ไป ร่วมพิธีเข้าทรง ...”

(Praenat, 2021 : 244)

ตัวอย่างนำเสนอการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินชีวิตของตัวละคร แสดงให้เห็นความผูกพันอันลึกซึ้งกับชุมชน ทั้งในแง่ของการสืบทอดภูมิปัญญาและการให้คุณค่าต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านตัวละครในนวนิยายแสดงให้เห็นความภาคภูมิใจของผู้เขียนในเอกลักษณ์ของชุมชน โดยการนำเสนอเช่นนี้ไม่เพียงเผยแพร่ความรู้ด้านภูมิปัญญา แต่ยังเสริมสร้างความภาคภูมิใจทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาของผู้อ่าน อีกทั้งยังตอกย้ำว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาที่มุ่งเน้นชุมชนร่วมมือกันอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

จากการวิเคราะห์พบว่า ผู้เขียนเหล่านี้ได้นำเสนอตัวละครต่าง ๆ ในนวนิยายที่ภาคภูมิใจและให้ความสำคัญกับการสืบทอดภูมิปัญญา ประเพณี และพิธีกรรมของชุมชน รวมทั้งอุทิศตนร่วมมือกันเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชาวชนบทและพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้า ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่มุ่งส่งเสริมองค์ความรู้ท้องถิ่นผ่านความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญา นวนิยายจึงทำหน้าที่เป็นสื่อเผยแพร่วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และองค์ความรู้แก่ผู้อ่าน พร้อมทั้งส่งเสริมภาพลักษณ์ของความผูกพันกับชุมชนตามที่คุณเขียนต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายรัฐที่เน้นการตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชนบทอย่างยั่งยืน

3.5 ความชัดเจนของนโยบายสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน

Wattanasiritham (2012) กล่าวว่า ความชัดเจนของนโยบายสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนหมายถึง การกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและเป็นเอกภาพทุกระดับจากท้องถิ่นไปจนถึงระดับโลก โดยเชื่อมโยงและสนับสนุนกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานในทุกระดับมุ่งหน้าไปในทิศทางเดียวกัน และส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

นวนิยายชุด บ้านไร่ปลายฝัน นำเสนอการประยุกต์พระราชดำริเพื่อการพัฒนาชุมชนชนบทไทยให้เข้มแข็ง ในนวนิยายเรื่อง ดวงใจฉัน มีการกล่าวถึง “โปรแกรมตรวจสุขภาพโคนมปีประจำปี” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ เจ้าหน้าที่และสัตวแพทย์จากหน่วยงานของรัฐมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบและดูแลสุขภาพโคนมปีเพื่อสนับสนุนการเลี้ยงโคนมให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน สร้างชุมชน ดังตัวบทว่า

“โปรแกรมตรวจสุขภาพโคนมประจำปีในวันนี้ ซึ่งเป็นโปรแกรมที่สำคัญมากสำหรับฟาร์มโคนม เพราะเป็นการป้องกันโรคภัยแรงต่าง ๆ อาทิ วัณโรค โรค布鲁เซลโลซิส เมื่อคณะเจ้าหน้าที่และสัตวแพทย์จากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดมาถึง...”

(Sonklin, 2021 : 247)

จากตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า การเริ่มต้นโปรแกรมตรวจสุขภาพโคนมประจำปีตามพระราชดำริธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ได้แสดงการตอบสนองของรัฐบาลต่อความต้องการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตในสังคมชนบทไทย โครงการนี้เปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้าถึงทรัพยากรและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อยกระดับมาตรฐานการเลี้ยงสัตว์ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ซึ่งช่วยเพิ่มผลผลิตและรายได้ให้กับเกษตรกร และเน้นการพัฒนาการเกษตรที่ช่วยสร้างระบบการสนับสนุนชุมชนให้มีศักยภาพพัฒนาอย่างอิสระและยั่งยืน

นอกจากนี้ นวนิยาย ดวงใจดั้น ยังกล่าวถึง “โครงการอาหารเสริมในโรงเรียน” ซึ่งเป็นนโยบายที่แนะนำโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เพื่อให้นักเรียนได้รับอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง ส่งเสริมการพัฒนาทุกด้านให้เต็มศักยภาพ และในระยะเวลาเดียวกัน รัฐบาลไทยได้สนับสนุนการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร และช่วยให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมสามารถขายนมดิบได้

การนำเสนอโยบายที่สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนในนวนิยาย ซึ่งเป็นนโยบายที่พบเห็นได้ในสังคมชนบทไทยปัจจุบัน ทำให้ผู้อ่านรู้สึกใกล้ชิดกับเนื้อเรื่องและเห็นคุณค่าของการนำนโยบายเหล่านี้มาปรับใช้เพื่อพัฒนาสังคมชนบทอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังถ่ายทอดวาทกรรมการพัฒนาของรัฐบาลอย่างชัดเจน ดังนั้น นวนิยายจึงทำหน้าที่เป็นสื่อในการเผยแพร่วาทกรรมการพัฒนาแก่ผู้อ่านในบริบทนี้

4. วาทกรรมการพัฒนาด้านการเปลี่ยนแปลงค่านิยมเรื่องเพศสถานะของผู้หญิง

Pongsapich (2005) อธิบายว่า “เพศสถานะ/เพศสภาพ/เพศสังคม/เพศวัฒนธรรม” ใช้ในความหมายภาษาอังกฤษว่า “gender” ซึ่งเป็นการมองเพศของบุคคล จากสถานภาพทางสังคมว่าเป็นหญิงหรือชาย ตามที่สังคมกำหนด ทั้งนี้อาจเป็นมุมมองของลักษณะทางชีวภาพหรือบทบาทที่บุคคลนั้นแสดงหรือบทบาทที่สังคม กำหนดว่าผู้นั้นเป็นหญิงหรือชาย

ตามความหมายนี้ เพศสถานะหรือบทบาทของผู้หญิงในสังคมชนบทไทยมักถูกกำหนดให้อยู่ในขอบเขตของครัวเรือนเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาผ่านไป ผู้หญิงในปัจจุบันมีบทบาทในสังคมทัดเทียมกับผู้ชาย ทั้งนี้ ภาครัฐยังพยายามส่งเสริมและยกระดับสถานะของเพศหญิงให้สูงขึ้น โดยเฉพาะการสนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศตามแนวนโยบายของรัฐบาลตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 เป็นต้นไป นวนิยายชุด บ้านไร่ปลายฝัน ได้นำเสนอตัวละครหญิงที่มีบทบาทและอำนาจเท่าเทียมกับตัวละครชาย แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในความคิดและสังคม นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นความพยายามของรัฐในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนผ่านการปรับเปลี่ยนค่านิยมทางเพศ

เนื่องจากสังคมชนบทไทยมีประวัติศาสตร์ยาวนานในการปกครองด้วยอำนาจชายเป็นหลัก การตื่นตัวของสตรีนิยมถือเป็นสัญญาณของการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยใหม่ นวนิยาย ชารามาลัย ได้นำเสนอเรื่องราวความรักที่ทำลายค่านิยมเก่าผ่านตัวละครหลัก “ทิพย์ธารา” หญิงสาวไทยที่ยึดมั่นในค่านิยม “สามีเดียวภรรยาเดียว” ทำลายกับค่านิยมดั้งเดิม “สามีเดียวหลายภรรยา” ดังตัวบทว่า

“ถึงจะรักกันแค่ไหน ฉันก็แต่งงานกับคุณไม่ได้” เธอหันมามองเขาด้วยสายตาแน่วแน่ “ฉันมีเลือดมีเนื้อและมีหัวใจ จะไม่ขอทนให้สามีไปนอนกับใครต่อใครเพื่อประเทศชาติบ้านเมือง”

(Nara, 2021 : 292)

ตัวอย่างนี้นำเสนอให้เห็นวาทกรรมพัฒนาเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศในสังคมชนบทไทย โดยตัวละครหญิงในนวนิยายเน้นย้ำถึงคุณค่าและอัตลักษณ์ของตน แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีสิทธิในการเลือกชีวิตและคู่ครองตามความปรารถนา ไม่ใช่เป็นเพียงวัตถุหรือทรัพย์สินที่ผู้ชายสามารถครอบครองได้ตามอำเภอใจ การตื่นตัวของสตรีนิยมในนวนิยายที่นักเขียนนำเสนอไม่เพียงแต่เป็นการประกาศถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมในสังคมชนบทไทย แต่ยังเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้หญิงตระหนักและปกป้อง

ศักดิ์ศรีของตนเอง พร้อมทั้งสนับสนุนให้ผู้ชายในสังคมเคารพและยอมรับศักดิ์ศรีของผู้หญิง นี่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ชัดเจนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงค่านิยมเรื่องเพศสถานะที่สำคัญ

นอกจากค่านิยม “สามีเดียวภรรยาเดียว” ที่ปรากฏในนวนิยายชุดแล้ว นวนิยายยังนำเสนอการเปลี่ยนแปลงค่านิยมเกี่ยวกับสถานะผู้หญิงในครอบครัวได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่อง *วายุภักคมนตรี* กล่าวถึง “ภาณุ” ผู้ทำร้าย “ปิ่นมุก” และ “พันทิวา” ตามแบบอย่างความรุนแรงจากพ่อ อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงทั้งสองกล้าที่จะปฏิเสธการยอมจำนนต่อความรุนแรง โดย “ปิ่นมุก” แม้ตั้งครรภ์ก็เลือกออกจากความสัมพันธ์และช่วยเป็นพยานต่อตำรวจ ส่วน “พันทิวา” ตัดสินใจไล่ “ภาณุ” ออกจากชีวิต โดยได้รับการสนับสนุนจากชุมชนที่อยู่รอบข้างซึ่งช่วยปกป้องและให้ความมั่นใจแก่พวกเธอ

การเปลี่ยนแปลงนี้แสดงให้เห็นพัฒนาการจากรุ่นพ่อแม่ที่ยอมรับความรุนแรงต่อผู้หญิง มาจนถึงรุ่นลูกที่ผู้หญิงกล้าออกมาต่อสู้และปฏิเสธการถูกรังแก ถือเป็นความก้าวหน้าของแนวคิดสตรีนิยมในการยกระดับค่านิยมเรื่องเพศสถานะ ผู้เขียนได้นำเสนอภาพการเปลี่ยนแปลงนี้ในนวนิยาย ไม่เพียงเพื่อแสดงการปรับเปลี่ยนค่านิยมในสังคมชนบท แต่ยังส่งเสริมให้ผู้หญิงตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาที่เน้นการเปลี่ยนแปลงค่านิยมเรื่องเพศสถานะในสังคมชนบทไทย

ดังนั้น นวนิยายชุดนี้จึงเป็นตัวอย่างของสื่อที่แสดงและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงค่านิยมเรื่องเพศสถานะของผู้หญิง โดยเฉพาะด้านความเท่าเทียมทางเพศ ผ่านการนำเสนอค่านิยม “สามีเดียวภรรยาเดียว” การต่อต้านความรุนแรงของผู้หญิง เนื้อหาในนวนิยายชุดนี้ไม่เพียงเผยแพร่ความรู้ แต่ยังกระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนค่านิยม นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลิตซ้ำวาทกรรมการพัฒนา ขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และส่งเสริมให้สังคมมีความเข้าใจและยอมรับในความเท่าเทียมและเสรีภาพทางเพศ

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษานวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* พบว่าวาทกรรมพัฒนามีอิทธิพลทางความคิดต่อผู้เขียนทั้ง 4 คน ซึ่งต่างได้นำแนวคิดเหล่านี้มาสร้างสรรค์เรื่องราวเกี่ยวกับสังคมชนบทไทยใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านการสร้างชุมชนชนบทให้เข้มแข็ง และด้านการเปลี่ยนแปลงค่านิยมเรื่องเพศสถานะของผู้หญิง สรุปได้ดังนี้

วาทกรรมพัฒนาด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ นวนิยายชุดนี้ชี้ให้เห็นการเปลี่ยนผ่านของสังคมชนบทจากการพึ่งพาเศรษฐกิจการเกษตรเพียงอย่างเดียวไปสู่เศรษฐกิจที่หลากหลาย เช่น การเกษตรแบบผสมผสาน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมุ่งส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ ส่วนด้านวาทกรรมพัฒนาที่ยั่งยืน นวนิยายชุดนี้ได้นำเสนอถึงความจำเป็นของการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งรวมถึงมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ขณะที่วาทกรรมพัฒนาด้านการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเน้นถึงการพึ่งพาตนเอง การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความผูกพันกับชุมชน ความชัดเจนของนโยบายสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน สุดท้ายวาทกรรมพัฒนาด้านการเปลี่ยนแปลงค่านิยมเรื่องเพศสถานะของผู้หญิง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล แสดงออกหลัก ๆ ในสองด้าน ได้แก่ การยึดถือหลักการ “สามีเดียวภรรยาเดียว” และการต่อต้านความรุนแรงของผู้หญิง อาจกล่าวได้ว่า นวนิยายชุดนี้ไม่เพียงบันทึกการเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบท แต่ยังทำหน้าที่เผยแพร่ ผลิตซ้ำ และตอกย้ำวาทกรรมพัฒนาเหล่านี้ให้สังคมได้รับรู้และยอมรับมากยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* แสดงให้เห็นว่านวนิยายชุดนี้เป็นพื้นที่ในการผลิตซ้ำและถ่ายทอดวาทกรรมพัฒนาซึ่งเป็นชุดความคิดหลักที่กำกับแนวความคิดเรื่องการพัฒนาในสังคมไทย โดยนำเสนอประเด็นด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาที่ยั่งยืน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการยกระดับสถานะของผู้หญิง สอดคล้องกับแนวคิดของ Rukngern (2017) ในประเด็นที่ชี้ว่ารัฐใช้วาทกรรมเหล่านี้ผ่านนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมความเจริญและเสถียรภาพของชุมชน เช่น คำว่า “การพัฒนา” “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “ชุมชนเข้มแข็ง”

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้มีความแตกต่างจากผลการศึกษาของ Tailanga (2012) ในประเด็นที่งานของไม้ เมืองเดิมมุ่งเสนอภาพชนบทอุดมคติที่ตัดขาดจากโลกภายนอก โดยให้คุณค่ากับศักดิ์ศรีและความกล้าหาญ ในขณะที่นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* แม้จะเป็นนวนิยายแนวพาฝันที่มีวาทกรรมพัฒนาในเชิงอุดมคติแฝงอยู่บ้าง แต่โดยส่วนใหญ่แสดงแนวคิดของรัฐใน

การสนับสนุนการพัฒนาสังคมชนบทอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ผลการศึกษานี้ยังแตกต่างจากงานของ Suvannarat (2016) ซึ่งวิเคราะห์นวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* โดยเน้นการเสียดสีการใช้การพัฒนาอย่างไม่ถูกต้องของรัฐบาลไทย ในขณะที่นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* นำเสนอวาทกรรมการพัฒนาที่สอดคล้องกับนโยบายและแนวทางพระราชดำริในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ไม่เพียงทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางจินตนาการที่ให้ความเพลิดเพลินแก่คนในสังคมตามบทบาทของวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการนำเสนอภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทไทย โดยเฉพาะในด้านวาทกรรมการพัฒนาที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ นวนิยายชุดนี้จึงทำหน้าที่เป็นพื้นที่ของการผลิตซ้ำและต่อยาววาทกรรมการพัฒนาในสังคมไทย แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เสริมสร้างความเข้าใจและสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง วิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนาและอุดมการณ์ในสังคมชนบทไทยสมัยใหม่ ในนวนิยายชุด หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

References

- Agricultural Technology and Sustainable Agriculture Policy Division. (2011). *Kasettakam Yangyuen Tam Naewthang Setthakit Phophiang*. [Sustainable Agriculture Based on the Sufficiency Economy Approach]. Bangkok: Agricultural Technology and Sustainable Agriculture Policy Division. (In Thai)
- Charoensin-o-larn, C. (2017). *Development Discourse: Power Knowledge Truth Identity and Otherness*. 5th ed. Bangkok: Wiphasa. (In Thai)
- Dairy Farming Promotion Organization of Thailand. (2016). *Nom Rongrian*. [School Milk]. Retrieved 27 July 2024, from <http://schoolmilk.dpo.go.th/> (In Thai)
- Fungfu, K., & Surinya, T. (2017). Knowledge of Community-Based Tourism Management, the Mindset for Natural and Cultural Resource Conservation, the Sense of Belonging to the Community, and Participation in Tourism Management of Residents of Bang Nam Phueng Subdistrict in Phra Pradang District of Samut Prakan Province. *SSRU Graduate Studies Journal*, 10(2), 1-10. (In Thai)
- Ganjanapan, A. (2019). *Thinking Like Michel Foucault: Critical Reflections from Discourses of the Self to the Transformation of the Self*. 3rd ed. Bangkok: Siam Publishing. (In Thai)
- Haiyaphak, P. (2020). *Management of Integrated Agriculture with Sufficiency Economy Philosophy Approach: A Case Study of Mr. Sayan Moongkedklang, Uthai Thani Province*. Master Thesis, M.A. in Agricultural Resources Management, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand. (In Thai)
- Inmuan, D., & Others. (2005). *Phum Panya Thai, Phum Panya Thet*. [Thai Wisdom, Foreign Wisdom]. Bangkok: Srinakharinwirot Anthropology Center (Public Organization). (In Thai)
- Lorsuwannarat, T. (2023). *Wisdom for Sustainable Development*. Retrieved 27 July 2024, from <https://nida.ac.th/wisdom-for-sustainable-development/> (In Thai)
- Meesakultong, S. (2023). Revisiting the Component of Strong Community in the Thailand Context. *Journal of Demography*, 39(1), 70-90. (In Thai)

- Pongsapich, A. (2005). *Phet Sathana Lae Phet Withee Nai Sangkhom Thai*. [Gender Identity and Sexuality in Thai Society]. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Nara. (2021). *Thara Himalai*. [Thara Himalai Novel]. 14th Ed. Bangkok: Pimkham. (In Thai)
- Office of the National Economic and Social Development Council. (1992). *The Seventh National Economic and Social Development Plan*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council. (In Thai)
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2001). *The Eighth National Economic and Social Development Plan*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council. (In Thai)
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2004). *The Ninth National Economic and Social Development Plan*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council. (In Thai)
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2007). *The Tenth National Economic and Social Development Plan*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council. (In Thai)
- Praenat. (2021). *Wayupak Montra*. [Wayupak Montra Novel]. 13 th ed. Bangkok: Pimkham. (In Thai)
- Rom Kaew. (2021). *Pathapee Leh Ruk*. [Pathapee Leh Ruk Novel]. 13 th ed. Bangkok: Pimkham. (In Thai)
- Rukngern, A. (2017). Development Discourse Under the New Meaning of “Thailand 4.0”. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 5(1), 21-42. (In Thai)
- RYT9. (2009). *Kan Hai Or.Sor.Kor. Pen Konkai Khong Ratthaban Nai Kankaekhai Panha Nomdib Lon Talad*. [Using the Dairy Farming Promotion Organization of Thailand (Dpo) as a Government Mechanism to Address the Problem of Surplus Raw Milk in the Market]. Retrieved 1 July 2027, from <https://www.ryt9.com/s/cabt/512857>. (In Thai)
- Sonklin. (2021). *Duangjai Akkhanee*. [Duangjai Akkhanee Novel]. 13 th ed. Bangkok: Pimkham. (In Thai)
- Suvannarat, C. (2016). *In the Deep Jungle: Critiquing Development Discourse in Phet Phra-Uma Series*. Master Thesis, M.A. in Arts, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Tailanga, S. (2012). Rural Discourses in Mai Muangderm's Literary Works. *Humanities Journal*. 19(2), 105-129. (In Thai)
- Thongpakde, N. (2012). *Pratchaya Khong Setthakit Phorphiang : Khwampenma Lae Khwammai*. [The Philosophy of Sufficiency Economy: Background and Meaning]. Bangkok: Siam Commercial Foundation. (In Thai)
- Tiptus, P., Sirithanawat, C., & Issarathumnoon, W. (2010). *Architecture After 1997 : Crisis and Alternative Jobs/Professions for Thai Architects*. Bangkok: The Association of Siamese Architects. (In Thai)
- Wattanasiritham, P. (2012). *Ngan Phatthana Chumchon Phai Tai Lok Yuk Mai, Khabkhluan Phuea Lok Anakhot*. [Community Development Work in the New Era: Driving Towards the Future World]. Retrieved 27 July 2024, from https://www.gotoknow.org/posts/154757?_360safeparam=1509397859. (In Thai)